

Bilden av Sverige i mötet med långväga främlingar

a v Marianne Larsson

”Ett tåg som inte stod i tidtabellen körde in vid Stockholms central på måndagsaftonen fyra minuter efter 8 och avlastade en samling representanter för all världens postväsen med damer, synbart uppfriskade efter sin nordliga utflykt. Solbrända skulle man också vilja säga – utan att dock sätta det i närmare samband med denna resa, ty i flertalet fall härrör ju deltagarnas hudfärg från mera exotiska luftstreck och från en hetare sol än Norrlands” (*Dagens Nyheter* 29/7 1924).

Den uppfriskande Norrlandsresan hade tagit deltagarna i Världspostkongressen 1924 på en sex dagar lång upptäcktsfärd till norra Sverige. ”Postgästerna” var mycket nöjda med utflykten när de återvände till Stockholm på måndagskvällen, rapporterade *Dagens Nyheter* den 29/7.

Världspostkongressen i Stockholm 1924 pågick under åtta veckor. Från den 4 juli till 28 augusti samlades nära tvåhundra delegater från drygt åttio nationer till förhandlingar i Riksdagshuset, den byggnad i staden som ansågs tillräckligt stor för evenemanget. Huvuddelen av kongressen ägnades åt överläggningar i postala frågor, men enligt generalpostdirektör Julius Juhlin var syftet dessutom att återupprätta internationella förbindelser efter första världskriget samt att marknadsföra Sverige som nation, turistland och industristat. För att ge de ”långväga främlingarna” kännedom om landets natur, kultur och näringar arrangerades en rad aktiviteter, studiebesök och resor. Marknadsföringen av den svenska nationen står i fokus för denna studie.

Det mest omfattande studiebesöket utgjordes av den sex dagar långa Norrlandsresan. Julius Juhlin skriver i sin självbiografi

Marianne Larsson är född 1956 i Stockholm.

Hon är fil.dr och har en anställning som forskare och intendent vid Nordiska museet. Forskningsintresset är riktat mot kläder, kropp, friluftsliv och turism. Larsson har arbetat som pedagog och utställningsproducent på Postmuseum i över tjugo år. Hon disputerade 2008 på en avhandling om Postens uniformering: ”Uniformella förhandlingar: hierarkier och genusrelationer i Postens kläder 1636–2008”. Larsson har publicerat ett par böcker och ett flertal artiklar, bland annat i *Poststryttaren*.

”Minnen”: ”Såsom jag förut antytt, ville jag visa främlingarna, vilket härligt land Sverige i själva verket är, vad det äger i fråga om industri och näringar, huru kultiverat dess folk är, vad det äger av exportvaror m.m. Därför anordnade jag en utfärd till Norrland på sex dagar från den 23 till och med den 28 juli”, enligt en plan ”som jag själv i detalj utarbetade”. Ordet ”jag” används flitigt i Julius Juhlins memoarer. Generalpostdirektör Juhlin hade en betydande position när det gällde internationella postala frågor. Sannolikt hade han också avgörande betydelse för kongressens inriktning, inklusive val av studiebesök och resor, även om han kanske inte personligen låg bakom alla de detaljer han låter göra gällande i sina ”Minnen” som publicerades i två band 1928.

I denna artikel följer jag gästernas upplevelser under Norrlandsresan med en fördjupad studie av besöket i Dalarna och Rättvik. Målet är att kartlägga de evenemang och platser gästerna fick ta del av under resan samt

att ”frilägga platsens berättelse”. Citatet är hämtat ur boken ”Den globala nationalismen” från 2008 där författarna, Björn Hettne med flera, framhåller vikten av att visa på vilket sätt vissa platser har nått nationell status. Syftet är att visa hur Sverige och det svenska marknadsfördes inför den stora gruppen kongressdeltagare från hela världen.

På vilka grunder utvaldes då de platser som kongressdeltagarna besökte? När, hur och varför har platserna fått den status som gjorde dem attraktiva att visa upp i ett stort internationellt sammanhang? Hur togs de ”långväga främlingarna” emot i ett land som var så ovant vid människor från andra delar av världen? Norrlandsresan berörde främst tre teman, den svenska naturen och dess tillgångar, folklig kultur med ”blinkningar” åt det gamla bondesamhället och den moderna industristaten Sverige. Men först några ord om bakgrunden till kongressen.

Världspostföreningen

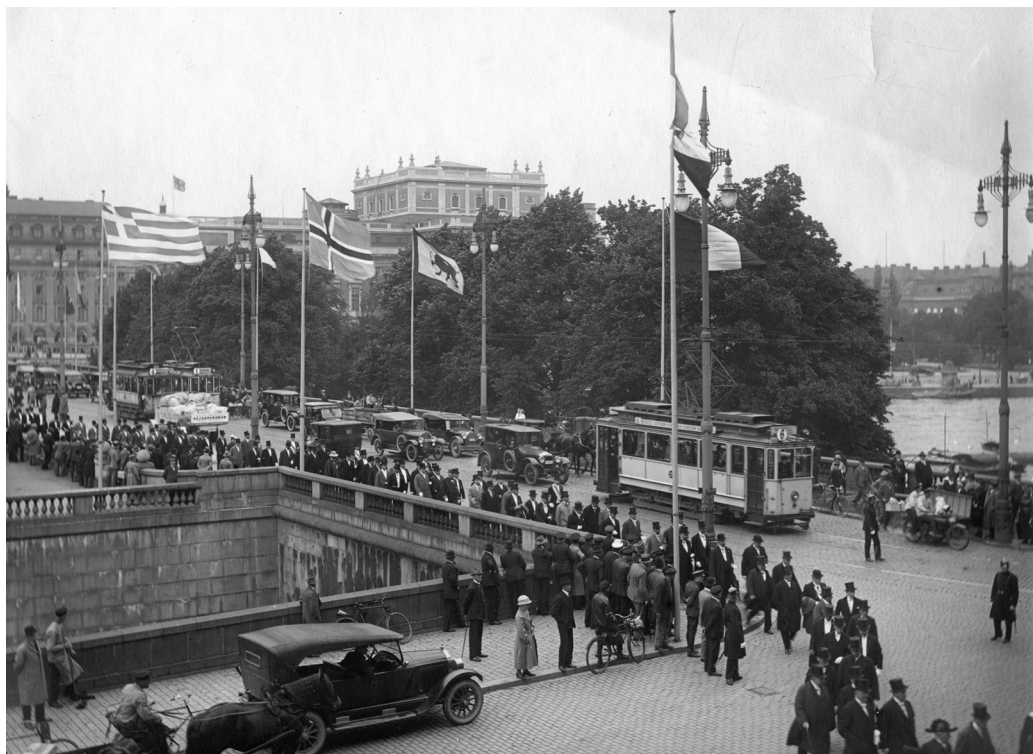
Världspostkongressen i Stockholm 1924 var Världspostföreningens åttonde internationella kongress. Världspostföreningen (UPU; Union Postal Universelle) bildades 1874 som en av historiens första världsomspännande organisationer. Syftet var att praktiskt och ekonomiskt underlätta kommunikation och transporter över gränser i takt med växande industrialisering och ökande migration.

Den första världspostkongressen ägde rum i Bern 1874. Överenskommelsen om att bilda ett gemensamt postområde för inbördes utväxling av försändelser undertecknades av de flesta europeiska länder samt av Turkiet, Egypten, Förenta Staterna och Kanada. Till de viktigaste resultaten hörde uppgörelsen om en gemensam internationell portokostnad oavsett avstånd samt att den frankering som gjordes i avsändarlandet skulle gälla över nationsgränserna. Det är värt att notera att detta omfattande internationella utbyte inleddes under en period av starka nationella strömningar, men det ena stred inte mot det andra.

Sverige blev medlem i UPU från starten den 1 juli 1875 och har därefter medverkat i samtliga världspostkongresser. Den sjunde kongressen hade skjutits upp under flera år, främst på grund av världskriget, men den kom till stånd i Madrid 1920. Eftersom kriget hade påverkat ekonomin negativt ville många länder trots tidigare överenskommelser höja utrikesportot. Bland de 2.000 förslag som diskuterades i Madrid kom flera från svenskt håll och många föll i god jord. Under kriget hade Sverige som ersättare för Tyskland haft en betydande roll som transitland för internationell post. En stor del av befordran var brev och paket till och från krigsfångar, försändelser som enligt UPU:s konventioner skulle transporteras portofritt. Men omfattningen blev enorm och transitbefordran pågick under mycket svåra förhållanden. Då Juhlin ansåg att det hade inneburit orimligt stora ekonomiska uppoffringar för det svenska postverket arbetade han energiskt redan för att få till stånd världspostkongressen i Madrid 1920.

I ”Svenska Postverket och Världspostföreningen” från 1936 kommenterade byråchef Gunnar Lager, Juhlins f.d. sekreterare, kongressen i Madrid: ”Det var första gången efter världskriget, som så många stater voro representerade vid en internationell konferens, och det var också första gången de två förut fientliga grupperna av stater samlades till fredligt samarbete”. Sveriges ställning som neutral makt och dess insatser som transitland under världskriget bidrog till att svenska postverket fick en förstärkt position inom UPU. Mot den bakgrunden verkade Juhlin för att 1924 års världspostkongress skulle hållas i Stockholm.

Att en stor internationell kongress handlade om posttrafik var ingen tillfällighet. I takt med de snabba samhällsförändringar som ägde rum efter första världskriget blev internationell kommunikation allt viktigare. Enligt *Dagens Nyheter* den 29/6 1924 var kongressen ”den största internationella sammankomst som någonsin hållits i Stockholm”. Dagen efter kung Gustav V:s högtidliga öppnande av kongressen, i Rikssalen på Stock-

”Uppmarsch” från Riksdagshuset till Stockholms slott den 4 juli 1924. Delegationerna var ordnade i alfabetisk ordning efter hemlandets franska namn. Foto: (sannolikt) Almberg & Preinitz, Stockholm.

holms slott, upptog händelsen större delen av *Dagens Nyheter*s förstasida samt ytterligare två sidor. Världspostkongressen i Stockholm ägnades dessutom särskild uppmärksamhet då Sverige blev värd för UPU:s 50-årsjubileum.

Officiellt var det Sveriges regering som bjöd in till kongressen, till vilken riksdagen anslag den ansenliga summan om 350.000 kronor. En tanke var att de två stora frimärksutgåvor svenska postverket gav ut till ära för Världspostkongressen respektive UPU:s 50-årsjubileum skulle ge en del medel tillbaka. Var och en av de två frimärksutgåvorna innehöll femton valörer i olika färger fördelade på två olika motiv. Frimärkena var ovanligt stora och motiven var ovanliga. Trots den unika satsningen väckte utgåvorna inte enbart positiva reaktioner. Detta berodde bland annat på att det nominella värdet av de två frimärksserierna var 24:30 kr. Detta motsvarar idag ett belopp på cirka 650 kr.

Deltagarmärket bars av deltagarna under hela kongressen. Märket berättigade bland annat till fri entré på Stockholms museer.

Foto: Bo Andersson, PM.

De nära tvåhundra postdelegationerna var till övervägande delen män, många av dem med höga positioner inom sina respektive postverk och stater. Till delegationerna hörde även två kvinnor. I kongressällskapet ingick också ett trettiotal medföljande hustrur och döttrar, dels till utländska delegater, dels till svenska delegater och funktionärer. Kongressens svenska sekretariat bestod av både män och kvinnor. Totalt var omkring 250 personer knutna till kongressen. Aldrig tidigare hade så många utländska gäster från så

många olika nationer vistats på en och samma plats samtidigt i Sverige. Den manliga dominansen var påtaglig. Oavsett nationell tillhörighet var det män som innehade högre statliga positioner.

UPU är ännu en aktiv internationell organisation, och huvudkontoret ligger kvar i Bern. Sedan 1948 är föreningen ett eget organ inom FN. Det officiella språket inom UPU är fortfarande franska. Engelska lades till som arbetsspråk 1994 och numera publiceras de flesta dokument och publikationer på alla språk som är officiella inom FN.

Ett myller av handlingar

Postmuseum har ett enastående arkiv. Den byråkratiska myndighetsordning som regerat inom det kungliga postverket genom århundraden har gjort insamlingen noggrann och generös. Det rika källmaterial som ligger till grund för denna studie uppmärksammades inledningsvis via en stor samling svartvita fotografier i Postmuseums arkiv. Fotografier visar personer som av det yttre att döma har sitt ursprung i andra delar av världen. Vilka var dessa personer och vad gjorde de i Sverige? Alla bilder från bilutflykter, tågresor, båtutflykter och andra aktiviteter, vilken historia kan de berätta? Forskningsmaterialet är stort, dels för att så många trycksaker publicerades inför kongressen, dels för att handlingarna har tillvaratagits med byråkratisk idoghet. Materialet består av dokument, trycksaker, publikationer, pressklipp och inte minst cirka tvåhundra fotografier. Dessutom har vissa centrala funktionärer lämnat efter sig personliga samlingar bestående av planeringsdokument, fotografier, personliga inbjudningar m.m.

Ett nyfikat spårande i detta myller av handlingar ger en god inblick i hur kongresssällskapet reste, vilka platser de besökte och vilka aktiviteter de fick ta del av. Utöver Norrlandsresan färdades gästerna med drygt femtio bilar i en bilkortege genom Stockholm, de reste med ångfartyget *Viking* på Mälaren till Strängnäs, Mariefred och Gripsholm och de gjorde en skärgårdstur

runt Värmdö ombord på ångfartyget *Vsby*. De många fotografierna kompletterar textdokumenten med visuell information som ibland bekräftar texten och ibland tillför helt ny kunskap. Kombinationen av text och bild gör studien särskilt intressant. I många studier används fotografier som illustrationer till text, i den här är text och bild källmaterial på samma villkor. Förhoppningsvis bidrar studien till att lyfta fram Postmuseums rika samlingar som ett källmaterial av stort allmänhistoriskt intresse.

Norrlandsresan

I sin självbiografi skriver generaldirektör Julius Juhlin att han ville visa främlingarna vilket härligt land Sverige var. Han ville låta de utländska gästerna möta landets folk och kultur, men utan tvivel ville han i första hand visa upp det moderna Sverige med dess industri, näringar och exportvaror. Syftet med Norrlandsresan låg helt i linje med det övergripande målet att lyfta fram Sverige som industristat och turistland. Kanske var det också Juhlins mening att den sociala samvaron skulle främja de frostiga relationerna i spåren av första världskriget.

Inför resan sammanställdes en förteckning över de cirka 240 personer som valt att följa med: delegater, hustrur, döttrar och funktionärer. Cirka 200 personer, i runda tal 160 män och 40 kvinnor, representerade olika delar av världen. Övriga var svenskar. Resan genomfördes längs ordinarie järnvägslinjer med två extrainsatta järnvägståg, tåg A och tåg B. I tåg A, vagn 7 delade notarierna Teodor Julin och Olav Olsen tågupé. De tillhörde båda kongressens svenska sekretariat. Med titeln *Rédacteur supérieur, Sénateursvare* Teodor Julin bland mycket annat för kongressens dagliga bulletin, *Bulletin Quotidien*. Julin har också efterlämnat elva personligt utformade "Häften"; klippböcker med inklistrade inbjudningskort, fotografier, broschyrer, pressklipp, visitkort, matsedlar m.m. Den inofficiella karaktären gör materialet extra värdefullt. Norrlandsresan presenteras i "Häfte 4" och "Häfte 5". *Rédacteur supérieur*

Olav Olsen fungerade också som ”vagnskötare” i vagn A 7. De två specialtågen var rustade för sex dygns bekväm övernattnig.

Med tåg A reste också Julius Juhlin och hans yngsta dotter Brita Juhlin. Juhlin var änkling och hade utsett två av sina fyra döttrar till värdinnor under kongressen. Dottern Ingrid Juhlin reste med tåg B där hon delade vagn med byråchef Gunnar Lager och hans hustru. Lager var chef för det svenska sekretariatet. Juhlin skriver i ”Minnen” att det var han själv som ordnade och i detalj utformade planerna för Norrlandsresan: ”Jag var befälhavare å det första tåget och byråchefen Lager å det andra. Två av mina döttrar voro värdinnor i var sitt tåg och hade i uppdrag att även under färden liksom i Stockholm vara ciceroner och visa artighet och vänlighet mot de främmande damerna.” Resan skulle gå via Älvkarleby, Gävle, Sundsvall, Härnösand, Sollefteå och Östersund till Åre som var resans nordligaste punkt. Därefter vände tågen söderut via Mora till Rättvik, för att efter ett sista uppehåll i Falun återvända till Stockholm. Om tidtabellen följdes återvände tågen till Stockholms central klockan 20.04 respektive 20.24 den 28 juli.

Dag 1: Älvkarleby/Älvkarleö – Gävle

Tåg A och tåg B lämnade Stockholms central med tio minuters mellanrum på eftermiddagen den 23 juli. Efter några få minuters stopp i Uppsala gjordes det första längre uppehållet i Älvkarleby/Älvkarleö. Inför resan hade resenärerna haft möjlighet att förbereda sig i den guidebok som producerats för kongressens räkning. Guideboken, ”Excursion des participants au VIII:e Congrès Postal Universel, du 23 au 28 juillet 1924”, berättar översvallande positivt om landets fördelar och tillgångar. I Älvkarleby skulle resenärerna få möta Dalälven, som trots att den rinner genom Dalarna beskrivs som den första och längsta av de stora norrländska älvarna. Det framhålls att det utmed norrlandsälvarnas flöde finns åtskilliga vattenfall som bildar den fantastiska energikälla som utgör den svenska vattenkraften. Vidare berörs de berömda svenska skogarnas vikt för världsekonomin, liksom frågor om skogsutvinning och flottning, hamnar och sågverk. Resenärerna fick också veta att den svenska skogens höga kvalitet gjorde den till en efterfrågad exportvara över hela världen.

Tågen har anlänt till Älvkarleby. Bilden Nr1 från Älvkarleby ingår i en serie bilder av samma fotograf.
Foto: Gustaf Reimers, Gävle.

Ett av Dalälvens många vattenfall finns i Älvkarleby där ett av landets största vattenkraftverk togs i drift 1915. Älvkarleby (tidigare även Älvkarleö) vattenkraftverk skulle ge elektricitet åt hela Mellansverige. Guideboken framhåller vattenkraftverkets enorma kapacitet. Vid tiden för kongressens besök höll hela Sverige på att utrustas med elektricitet. Enligt guideboken fanns det elektriskt ljus hos både bönder och arbetare, i både stall och ladugårdar. De resande fick också veta att laxen lekte i fyra av Sveriges stora älvar. Eftersom ett av de största bestånden fanns i Dalälven hade Älvkarleby blivit ett viktigt center för laxfiske.

Julius Juhlin hade positiva minnen av ett fritt flödande vattenfall:

”Genom Vattenfallsstyrelsens välvilliga tillmötesgående fick därefter allt vatten passera den gamla vägen så att de resande fingo se det storartade fallet i sin gamla glans. Dessutom var laxfiske ordnat. Främlingarna uttalade sin förtjusning över det storslagna kraftverket och det hänryckande vattenfallet. De utdelade vykortet fyllde brevlådorna.”

Svenska postverket hade framställt 23 vykort särskilt för kongressens räkning, varav sexton hade motiv kopplade till Norrlandsresan. I Älvkarleö, liksom på ytterligare sex

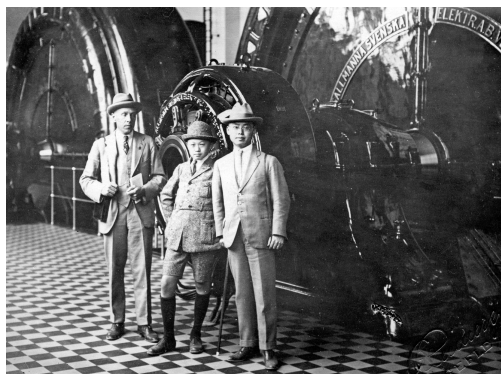
orter under resan, kunde vykortet stämpas med kongressens egen minnespoststämpel. Enligt ”Handbok över svenska post- och maktuleringsstämplar 1685–1951” bar stämpeln från ”Älvkarleö” dock datumet 28/7 1924 istället för det verkliga datumet den 23/7 1924. Troligen hade planerna ändrats i sent skede. I båda tågen fanns en brevlåda där delegaterna, liksom på kongressens postkontor i Stockholm, kunde lämna brev eller de vykort som delats ut och stämpats under resan. Särskilda stämpel hade tagits fram för olika platser.

Ett stiligt gruppfoto visar det månghövdade resesällskapet framför det mäktiga vattenfallet i Älvkarleby. En namnstämpel visar att bilden är tagen av traktens fotograf Gustaf Reimers från Gävle.

Lagom till middagen anlände tågen till Gävle där uniformsklädda posttjänstemän paraderade längs vägen mellan järnvägsstationen och Stora Hotellet. Juhlin berättar: ”Här serverades en utmärkt middag, som avåts under tal och mycket glad stämning. Matsedeln väckte med rätta främlingarnas häpnad och glädje. Den var tillverkad av världens bästa och finaste stål, böjligt som ett pappersark och med tryck i gyllene bokstäver”. Sandvikens stålverk fick inget besök av

Kongressdeltagarna framför Älvkarlebyfallen. Foto: Gustaf Reimers, Gävle.

Älvkarleby vattenkraftverk. Den svensk-kinesiske postdirektören Erik Nordström verkade i Kina och ingick i Kinas delegation. Foto: Gustaf Reimers, Gävle.

det stora resesällskapet men företaget fick ändå visst utrymme. Eftersom Sandviken hade skänkt de unika matsedlarna, tillverkade av 0,1 mm tunt stål, höll Juhlin ett lovtal till dess ära under middagen. Enligt "Minnen" betonade han "Sandvikens stora betydelse så-

Matsedeln av 0,1 mm tunt stål från Sandvikens järnverk. Tillverkningen av rostfritt stål startade 1921. Foto: Bo Andersson, PM.

som tillverkare av världens allra förnämsta stål". Bland rätterna på den blanka matsedeln fanns givetvis lax (*Saumon froid à la Parisienne*). Kaffe med avec intogs i tågen.

Besöken i Älvkarleby och Gävle beskivs fylligt i *Gefle Dagblad* den 24/7 1924. Det påpekas bland annat att Reimers "kameraöga hann fästa den brokiga samlingen på plåten" samt att han mötte gästerna vid middagen med "provkort". Sannolikt är det dessa kopior, numrerade för hand, som idag finns i Postmuseums arkiv.

Redan under Norrlandsresans första dag kom resenärerna i närkontakt med landets främsta naturtillgångar och näringar: vattnet, skogen och järnet. Med syn och hörsel fick de uppleva det imponerande vattenfallet. Kanske kom de så nära att de kände de friska vattendropparna mot huden. Skogen fick stort utrymme i guideboken och vid middagen kunde gästerna röra vid den tunna menyn av stål. Så fick gästerna uppleva Sveriges råvarutillgångar med alla sinnen. Juhlin nämner att de blänkande matsedlarna blev en attraktiv souvenir.

Dag 2: Sundsvall – Sollefteå

Följande morgon bjöds sällskapet på frukost i Sundsvall. "Hela Sundsvall var oss till mötes vid stationen för att beskåda denna underliga samling av folk av olika färg och olika raser från hela jordklotet", skriver Juhlin i "Minnen". Efter frukosten skulle de resa vidare till Härnösand med ångfartyget *Nyland* och *Tynderö*. Men den kraftiga vindstyrkan och det upprörda havet gjorde att många valde de hastigt hopsamlade bilarna istället.

Ångfartyget *Tynderö* lämnar Sundsvall. Foto i "Häfte 4 i Teodor Julins samling".

Andra ångrade att de inte gjort detsamma. Vågorna gick höga och flera ”hade givit kalas åt fiskarna”. Under båtturen möttes gästerna överallt av ”den gamla blågula flaggan”. Befolkningen viftade vänliga hälsningar och kanonskotten dånade oupphörligen, minns Juhlin.

Innan sällskapet nådde Härnösand besökte de skogsbolaget Wifstavarfs AB vid Indalsälvens utlopp. På 1790-talet anlades ett skeppsvarv på platsen, där av namnet, och sågverksrörelsen började växa fram på 1820-talet. Efter hand utökade bolaget sina skogstillgångar och knöt allt fler sågverk till verksamheten. Här sattes skogen i centrum. Guideboken anger att Sveriges första ångsågverk anlades på platsen 1848 samt att sulfatfabriken var den största i landet. Varvet upphörde 1870. Vid kongressens besök fanns där ett flertal ångsågar och en sulfatfabrik. Under sakkunnig ledning och kanonsalut fick sällskapet en visning av ”det storartade sågverket och de kolossala brädgårdarna, från vilka oceanångarna inlastade exportvirke”, skriver Juhlin. Guideboken påpekade att den nedre delen av Indalsälven var en av landets intressantaste turistvägar. I den djupa älvdalen tog sig ångfartyg avsedda för turister fram bland vattenfall, forsar och flottningstimmer.

De resenärer som valt att ta båten till Härnösand fick fortsätta färden på det oroliga havet. Enligt Juhlin kom de bilburna resenärerna fram så långt före båtarna att de hann ta sig ett uppfriskande bad. Efter bara en timmes lunchuppehåll lämnade sällskapet Härnösand. Juhlin skriver att tåg A hämtade dem i Härnösand för fortsatt resa mot Sollefteå, medan guideboken anger att de skulle resa till Sollefteå med ångfartyget *Strömkarlen* uppför Ångermanälven. Ett par amatörfotografier i Teodor Julins ”Häfte 4” ger intryck av att åtminstone delar av sällskapet fick njuta av en stilla tur ombord på *Strömkarlen*.

Guideboken presenterade kortfattat platsernas historiska bakgrund, ofta tillsammans med imponerande siffror och andra bevis på industriell framgång. Som första stad i Europa fick Härnösand elektrisk gatubelys-

ning 1895. Kantad med sågverk och andra industrier kallades Ångermanälven ”kungen bland svenska älvar” (”roi des fleuves suédois”). Det sparades inte på superlativen i lanseringen av den svenska nationen. Juhlin summerar gästernas intryck:

”Under resan mellan Sundsvall, Härnösand och Sollefteå fingo de resande icke blott i reseboken utan även med egna ögon se, vilken rikedom Sverige äger i sina stora skogar. De häpnade över de många stora sågverken i Ådalen och beundrade den ståtliga Ångermanälven och den omgivande vackra och storslagna naturen.”

Till middagen på anrika Hotell Appelberg i Sollefteå serverades ännu en laxrätt, denna gång med ”sauce hollandaise”.

En stilla resa uppför Ångermanälven ombord på ångfartyget *Strömkarlen*. Till vänster syns generalpostdirektör Julius Juhlin och mitt fram Mme Engler från Lettland, en av kongressens två kvinnliga delegater.

Foto i ”Häfte 4 i Teodor Julins samling.

Välkomstceremonin vid Grottan mitt emot Åre järnvägsstation. Åtta flickor håller i varsin bokstav som tillsammans bildar ordet "välkomna". Bergbanans dalstation och Åreskutan syns i bakgrunden.

Foto: Nils Thomasson, Åre. Tillhör Jamtli bildarkiv.

Dag 3: Östersund – Åre

Omkring klockan tio på morgonen den 25/7 anlände sällskapet till Östersund. Förmiddagen ägnades åt Frösön, främst för att låta gästerna uppleva den storslagna naturen. Resan gjordes med automobiler som samlats ihop i staden och bygden runt omkring. Längs vägen upp mot Frösöns högsta punkt mötte de barn som stod vid väggkanten och hälsade. Juhlin noterar att detta väckte gästernas uppmärksamhet. "Under bilresor har jag för min del alltid hälsat på barn för att vänja dem vid denna vackra plägsed. Då barnen vänligt hälsa, förstår man att de ha förståndiga föräldrar och en god och praktisk skollärare", skriver Juhlin som själv var rektor på läroverket i Skara i början av sin karriär. Från den vackra utsiktspunkten, "en turistpunkt av första klass", kunde de se ut över Storsjön omgiven av stora, djupa skogar och blånande höjder och berg. "Åreskutan strålar här i all sin glans." Efter bil-

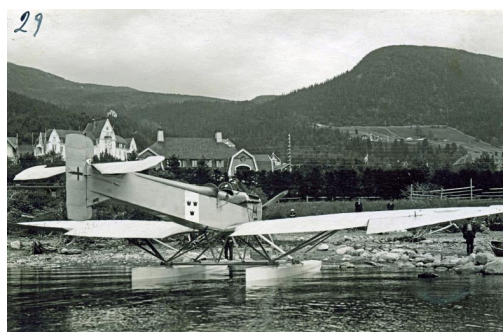
turen klev många av gästerna ombord på de ångbåtar som ställts till förfogande för en resa runt Frösön. Lunch intogs på Stadshotellet i Östersund, varefter tåg A och tåg B gick vidare mot Åre.

Inför ankomsten till Åre var guideboken fyllig. Här sammanfattas Norrland. Landskapets fjäll, skogar, sjöar, älvar och vattenfall beskrivs med stor inlevelse. Det framhålls att Jämtland var Norrlands folkrikaste landskap och även det viktigaste när det gällde turism. Den höga, friska luftens och det intensiva ljusets terapeutiska verkan hyllas. Jämtland lyfts också fram som ett av samernas och rennäringens viktigaste landskap. Enligt tidtabellen anlände tågen till Åre klockan 18.20 och 18.54 på kvällen den 25/7.

De resande togs emot av stora folkmassor och i spetsen för dessa stod "en mängd nationalklädda flickor", skriver Juhlin. Det finns inga bilder som bekräftar uppgiften om

flickor i nationaldräkter. Däremot visar fotografier från mottagningsceremonin, bevarade i Jamtli Bildarkiv i Östersund, att gästerna togs emot av en samling finklädde flickor och pojkar. Ceremonin hölls vid den så kallade Grottan mitt emot Åre järnvägsstation, där välkomsttalet hölls av hotelldirektör Ture Marcus. Fotograf på platsen var den svensk-samiske fotografen och renägaren Nils Thomasson som både var bosatt och hade sin ateljé i Åre. Mängden fotografier av hans hand tyder på att han var anlitad av kongressen. Åre var känt som turistort redan sedan slutet av 1800-talet. År 1910 invigdes den cirka 800 meter långa Årebanan som tog turisterna ett stycke upp på Åreskutan och 1913 skapades Grottan. Turister som anlände till Åre järnvägsstation skulle genast få se Grottan, Årebanans dalstation och den anslående synen av Åreskutan.

Till kvällen hade Juhlin ordnat en överraskning: ”På eftermiddagen kom löjtnant Krook, flygande i en av flottans hydroplan. Han svävade över Åreskutan och hälsades med entusiasm av alla. [...] Löjtnanten hade

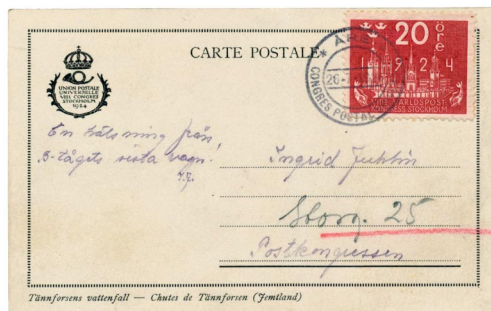

Generalpostdirektörens överraskning! Flottans hydroplan anländer till Åre med kongressdeltagarnas privata postförsändelser.

Foto: Nils Thomasson, Åre.

letat sig fram längs Indalsälven och landade graciöst mitt framför hotellet”. Med flygplanet fick delegaterna sin privata post elegant levererad till den svenska fjällvärlden. Tillfället är väl dokumenterat i en serie fotografier av Thomasson. Även när den storslagna och vilda naturen stod i fokus vinnlade sig Juhlin om att ge upplevelser av moderna tekniska landvinningar. Kanske tog löjtnanten dess-

utom med sig minnespoststämplade försändelser tillbaka till Stockholm, exempelvis ett av kongressens vykort med motiv från Tännforsen. Vykortet är undertecknat I.J. och

Ett av kongressens specialtillverkade vykort adresserat till Ingrid Juhlin, troligen med henne själv som avsändare. Frimärket ingick i svenska postverkets utgåva till ära för världspostkongressen 1924. Stämplat Åre den 26/7-24.

stämplat i Åre den 26/7 1924 med kongressens minnespoststämpel. Adressaten *Ingrid Juhlin, Postkongressen, Stockholm*, signaturen *I.J.* och det kortfattade *En hälsning från B-tågets sista vagn!* antyder att Ingrid Juhlin har skickat kortet till sig själv. Den händelserika kvällen avslutades med middag och bal på Grand Hotell. Enligt Juhlin samlade löjtnant Krook damerna omkring sig och flög omkring på tiljan lika skickligt som han flög i luften. Samma kväll samlades kongresssällskapet till ett grupp fotografi utanför hotellets entré. Fotografiet är stämplat Nils Thomasson.

Dag 4: Möte med svenska nationalmonument

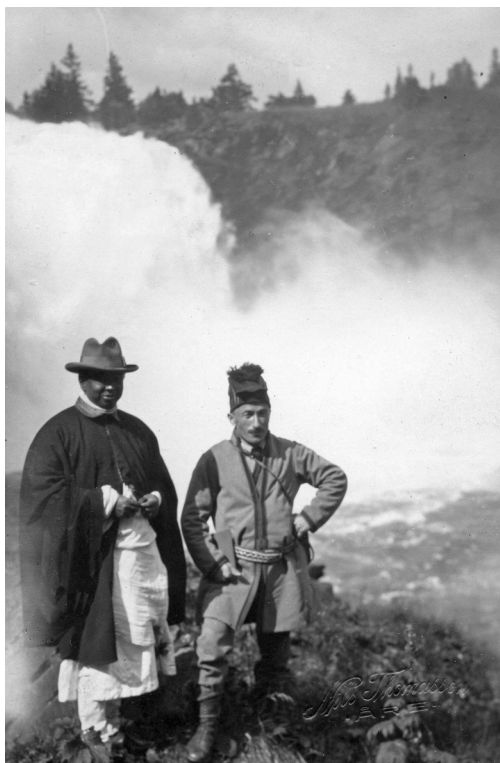
Följande dag kördes gästerna i skytteltrafik de två milen till ett av Sveriges högsta vattenfall, den vackra och väldiga Tännforsen, med 38 meters fallhöjd. Enligt *Bulletin* nr 19 reste kongresssällskapet dit i tre olika omgångar. Sex automobiler vardera, nummerade 1–18, avgick från Grand Hotell klockan 9.00, 11.30 respektive 15.00. Det verkar som om sällskapet hade tillgång till arton bilar. Alternativt fick de samsas om sex bilar, även om det går att ana fler på några fotografier. Den storslagna Tännforsen hade gjorts mer lätt-

tillgänglig för besökare 1906 då Svenska Turistföreningen (STF) drog fram en bekväm körväg och anlade en turiststation på platsen. Föreningen grundades 1885 för att under mottot *Känn ditt land* öka kunskapen om landets natur- och kulturlandskap och göra det mer tillgängligt för friluftsliv. STF har i hög grad bidragit till att skapa bilden av det svenska nationallandskapet.

I Åre var det inte längre råvarutillgångar och svensk industri som lanserades, här stod istället den storslagna svenska naturen i fokus. Under kongressällskapets utflykt till Tännforsen var fotograf Thomasson flitig med kameran. För det första fotograferade han de många utländska gästerna framför vattenfallet i olika vinklar. För det andra tycks han ha varit intresserad av att uppträda i sällskap med den etiopiske post- och teledirektören Berhane-Marcos. Denne man var den delegat som med sin mörka hud och traditionella klädsel uppfattades som den mest främmande bland gästerna. Svarta personer hörde ännu till ovanligheterna i Sverige, och de hörde säkert inte till den vanliga turistströmmen i Åre.

Vid ett par tillfällen har Thomasson med sin egen kamera låtit sig fotograferas tillsammans med Berhane-Marcos, som fick sitt platsen bredvid Thomasson i hans privata bil när de reste till Tännforsen. Det exotiska mötet accentuerades av att både Berhane-Marcos och Thomasson var klädda i traditionella kläder. Bland mycket annat tog Thomasson privata familjebilder när han inte reste runt och fotograferade det av turister så omtyckta fjälllandskapet. Fotografierna såldes som vykort. Det hände också att han reproducerade sina porträtt av samer och samiska familjer som vykort. Således hade han redan intresserat sig för bilden av ”den främmande andre” dit även samerna räknades vid den här tiden.

Under Norrlandsresan fick gästerna ta del av flera nationellt betydelsefulla platser. I Åre kom sällskapet i närkontakt med Tännforsen som i boken ”Den globala nationalismen” kallas ett storslaget svenskt nationallandskap med betydelse för svensk nationell identitet.

”Abessiniern Marcus och lappen Thomasson vid Tännforsen”, löd bildtexten när denna bild publicerades i Julius Juhlin's memoarer 1928.

Foto: Nils Thomasson, Åre.

Vid sidan om besöket vid Tännforsen fanns det möjlighet att bestiga det lilla berget Hummeln, ”La petite montagne” samt Skutan, ”La grande montagne”, meddelade *Bulletin* nr 19. Hettne, Sörlin och Østergård kallar Åreskutan för ett av de stora svenska ”naturmonumenten” dit turister vallfärdade för att vandra eller åka skidor. De jämför Åreskutan med en sådan plats ”där man kunde träda in i de naturens helgedomar som undan för undan ersatte kyrkorna som mål för söndagens vandring”. Det var givetvis ingen tillfällighet att kongressen valde ett sådant besöksmål i lanseringen av den svenska nationen. I Teodor Julin's ”Häfte 5” finns ett gråtonat litet fotografi som visar att herrarna Julin, Sandén, Franck och Takahashi samt herr och fru Orth tog sig upp på Åreskutans topp. Fotografiet är taget med STF:s toppstuga, uppförd 1893, i bakgrunden. Med all sannolikhet tog de Årebanan upp till dess slut-

Kongressdeltagare samlade vid Tännforsen, ett stycke svensk natur som erhållit nationell status bland annat genom Svenska Turistföreningen. Foto: Nils Thomasson, Åre.

station på 586 meters höjd, men då återstod tre till fyra kilometers vandring med rejäl stigning innan de nådde Skutans topp på 1.420 meter.

Ett amatörfoto från Åreskutans topp, 1.420 meter över havet. Mannen med ryggsäck är redaktör Julin. Foto i "Häfte 5 i Teodor Julins samling".

Dalarnas och Siljans speciella charm

"Tåget går längs det privata företaget Gävle-Dala Järnvägars spår. Det följer stranden av sjön Siljan som korsas av Österdalälven. Sjön, vars yta är 286 kvadratkilometer, kallas ofta "Dalarnas öga". Den är om-

given av skogklädda höjder som i flera nyanser av blått ger det mjuka och kulliga landskapet sin speciella charm. Det behövs egentligen mer än en dag för att få en god uppfattning om området och dess skönhet, det rika utbudet av färger och det vackra ljusspelet på sjön och dess stränder. Det kan utan överdrift sägas att Dalarna är ett "Sverige i miniatyr". I Dalarna finner man det mesta man kan önska sig när det gäller vackra platser. Resenären får se såväl gröna slätter och berg som floder, sjöar och stora skogar" (Excursion des participants... 1924, min översättning).

I guideboken fick resenärerna möta Dalarna och Siljan för första gången. Intresset för Dalarna väcktes redan under 1700-talet när Carl von Linné beskrev det vackra landskapet i sina reseberättelser. Utländska turister drogs tidigt till Bergsbruket och Falu koppargruva. Under 1800-talet uppmärksammades landskapet, dalfolket och deras levande traditioner av resande folklivsforskare som ville dokumentera det allmogesamhälle de var rädda skulle försvinna i spåren av det nya industrisamhället. Vid en resa i Dalarna på 1870-talet inspirerades Artur Hazelius till att skapa Skansen och Nordiska museet och

kring sekelskiftet 1900 bidrog Anders Zorn och Carl Larsson till att sprida bilden av Dalarna. Området runt Siljan har haft stor betydelse i konstruktionen av den svenska nationen.

Det var inte bara det vackra landskapet och den levande allmogekulturen som fick blickarna att riktas mot Dalarna, påpekar etnologen Orvar Löfgren i artikeln ”The Nationalization of Culture”. Bakgrunden var också att dalfolkets traditionsrika sätt att leva stämde så väl överens med den urbana medelklassens nationalromantiska syn på allmogekulturen. I Dalarna levde bönderna tätt tillsammans i oskiftade byar, och där fanns inget fattigt landsbygdsproletariat. Dalfolket ansågs älska sina traditioner, de uppträdde i traditionella dräkter och tycktes leva i nära kontakt med naturen och landskapet. Den bilden passade medelklassens vurm för det nationalromantiska. Eftersom Dalarna i hög grad skilde sig från andra svenska landskap passade det ganska illa att kalla landskapet Dalarna ett ”Sverige i miniatyr”, menar Löfgren. Sådant förbisåg dock guideboken i sin hyllning av Dalarna.

Dag 5: Rättviksborna hurrar för främlingarna

”Dalarna har spelat stor roll i den svenska historien. Dess befolkning består av ett kraftfullt släkte av bondfolk med öppet sinne, medvetna om sitt eget värde och nitiska väktare av äldre traditioner. Man finner fortfarande inom vissa socknar, särskilt i Leksand, mycket vackra och omtyckta dräkter. Hantverket är högt utvecklat, särskilt när det gäller de vävnader i många färger och mönster som används vid tillverkningen av nationaldräkter. Både sommar och vinter lockar Dalarna till sig en betydande ström av turister. /.../ Med sina förträffliga hotell, utgör Rättvik turistens centrum, varifrån man kan göra många olika utflykter. Rättviks kyrka är känd för sin vackra plats. Helt nära finns en minnessten till ära av Gustav Vasa (död 1560), som försvarade friheten för sitt land och grundade det moderna Sverige” (Excursion des participants... 1924, min översättning).

Tåg A anlände till Rättviks station klockan 8.24 på söndagsmorgonen den 27 juli. Framför stationshuset trängdes män, kvinnor och barn för att få en skymt av gästerna. Nedstigningen på perrongen skulle ske via dörarna till vänster i tågets färdriktning, meddelade *Bulletin* nr 20. När resenärerna klev ur

Tåg A anländer till Rättvik. Generalpostdirektör Juhlin syns i vimlet intill tåget och framför stationshuset uppträder Rättviks hembygdskör. Foto: Carl Stålberg jr, Rättvik.

tåget hamnade de öga mot öga med dal-folket som säkert aldrig tidigare hade mött så många utländska gäster i Rättvik. Resenärerna hälsades välkomna av ”disponent L.O. Olsson”, som sannolikt var Lars’ Olof Olsson, disponent vid AB Dalarnas Karamell-fabrik. Enligt tidningen *Dalpilenden* 6/1 1920 var disponent Olsson municipalnämndens ordförande. Troligen hade han den befattningen ännu 1924 när han fick äran att ta emot kongressen. Disponenten avslutade sitt välkomsttal med att utbringa ett fyrfaldigt leve för de ”långväga resenärerna” varvid rättviksborna ”föll in i kraftiga hurrarop”. Efter ceremonin hyllades resenärerna av Rättviks hembygdskör med psalmen *Jag vet ett land* följt av ytterligare några sånger. Samma procedur upprepades när tåg B rullade in på stationen klockan 9.17. Dagen därpå gav *Tidning för Falu län och stad* röst åt de nyanlända gästernas reaktioner:

”Sången såväl som hela mottagandet i övrigt slog syn- och hörbarligen mycket an på främlingarna, vilka medelst handklappningar, hatt- och näsduksviftningar samt hurrarop visade sin tacksamhet för dem den visade uppmärksamheten”.

Medlemmarna i Rättviks hembygdskör var klädda i traditionell rättviksdräkt. Ett fotografi i Julins ”Häfte 5” visar körens uppställning framför stationshuset. Nationella sånger och nationaldräkter var sedan länge etablerade nationella ikoner. Redan tidigt under 1800-talet började de färgstarka folkdräkterna värdesättas som uttryck för allmogens levnadssätt. Dräkterna kallades då nationaldräkter oavsett från vilken bygd de kom. Rättviksdräkten med den färgstarka, tvärrandiga ”breddan” framtill på kjolen blev särskilt bemärkt. Till grund för uppmärksamheten låg rättvikskullornas arbetsvandringar till Stockholm där de bl.a. arbetade som trädgårdskullor på kyrkogårdar. Dessutom

Rättviks hembygdskör håller välkomstkonsert vid Rättviks järnvägsstation. Den karaktäristiska Rättviksdräkten var en tydlig symbol för både Rättvik, Dalarna och Sverige.

Foto i ”Häfte 5 i Teodor Julins samling”.

gjorde Artur Hazelius rättviksdräkten känd när han anställde rättvikskullor som arbetskraft på både Skansen och Nordiska museet.

Med den ökande turismen i Dalarna började dräktens dragningskraft att utnyttjas även av de stora hotellen. I boken "Rättvik – turistort med tradition" från 2010 påpekar journalisten Kerstin Åkerman att turismen hade stor betydelse för rättviksdräktens överlevnad, i synnerhet för den anslående kvinno- dräkten. Rättvikskullan blev också ett vanligt motiv på vykort under 1900-talets början. Vykortsmotiv ger på ett särskilt tydligt sätt uttryck för de nationalromantiska föreställningar som bidrog till kulturens nationalisering. När kongressällskapet möttes av rättviksdräkten fick de alltså en stark nationell ikon på näthinnan.

Dagarna innan kongressen anlände till Rättvik uppmanade lokalpressen dalfolket att klä upp sig i den vackra rättviksdräkten och hissa flaggorna i topp för "att göra mottagandet så vackert och minnesrikt som möjligt för främlingarna". "Alltså: masar och kullor! Skruden Eder den dag, när postkongressens män komma, i Eder helgdagsstass, på det de aldrig måtte komma att glömma Sverige och sagolandet vid Siljan", skrev *Mora tidning* den 21/7. Enligt Julius Juhlin var hundratals masar och kullor samlade på stationen, "alla iklädda sina pittoreska nationaldräkter". Men även denna gång ser det glest ut mellan folkdräkterna. En serie fotografier visar att de flesta på stationen bar vanliga söndagskläder. I Teodor Julins "Häfte 5" finns emellertid ett uttrycksfullt fotografi av fyra kullor i "nationaldräkt". Tre dräkter hör hemma i grannsocknarna Näs och Leksand medan den fjärde var skapad i Sundborn. Den vilade inte på äldre folkliga traditioner utan konstruerades 1902 i nationalromantisk anda av Carl och Karin Larsson. Vid den tiden var det modernt bland borgerligheten att bära äldre eller nyskapade nationaldräkter vid fester och dansupptåg. Fotografiet i "Häfte 5" antyder att de dräktklädda kullorna väckte viss uppmärksamhet.

Fyra kullor hade antagit uppmaningen att klä sig i nationaldräkt för att hälsa "främlingarna" välkomna till "sagolandet vid Siljan".

Foto: Teodor Julins samling, häfte 5.

Bulletin nr 20 meddelade att postkontoret i Rättvik skulle vara öppet mellan klockan 9 och 19. På plats fanns postfunktionärer som talade tyska, engelska, franska, italienska och lite spanska. Även för Rättviks del fanns en minnespoststämpel framställd för kongressens räkning och två av vykortet visade motiv från Rättvik.

Sveriges första turisthotell

"Jag hade för dagen och natten hyrt hela turisthotellet", skriver Juhlin. Han syftar då på det "välkända och vackra" Rättviks Turisthotell strax intill järnvägsstationen. Efter det officiella mottagandet vid stationen sökte sig några av resenärerna in på hotellet medan andra tog en promenad ut på Långbryggan för att se omgivningarna från vattnet. "Men länge fingo de ej dröja därute, ty den knappt tillmätta tiden måste utnyttjas till det yttersta", skrev *Tidning för Falu län och stad* (28/7 1924). *Mora Tidning* (21/7 1924) påtalade inför ankomsten att en äreport skulle resas mellan järnvägsstationen och Turisthotellet, men någon sådan har inte lämnat några spår. Hur låg då de båda byggnaderna i förhållande till varandra? Fotografierna från kongressen ger inget svar men äldre vykort ger vägledning. Ett väl valt perspektiv visar att hotellet låg bara några få steg bakom järnvägsstationen.

Station och Turisthotell i Rättvik

Hilda Dahlström, Rättvik, Imp.

Vykortet visar att turisthotellet i Rättvik låg helt nära järnvägsstationen. Idag är hela hotellkomplexet borta. Vykort från www.flickr.com.

På vykortet syns hela det väldiga hotellkomplex som vid besöket 1924 omfattade tre byggnader. Ett vykort visar också hur den långa ångbåtsbryggan anslöt till stationen och hotellet.

När järnvägen drogs fram till Rättvik 1890 strömmade turisterna till. Ortens dåvarande hotell Karlsвик med sina tjugofem rum föreslog inte. År 1893 beslutade järnvägsbolaget att uppföra en ny hotellbyggnad nära Rättviks station. Med inspiration från Alpernas turistorter uppfördes en modern hotellbyggnad som skulle locka storstädernas högre borgerlighet till Rättvik och Dalarna. Hotellet stod klart 1894. Aldrig tidigare hade ett sådant "turisthotell" uppförts i Sverige. Resultatet blev ett fjällbeklätt trähus dekorerat med byggnadsdetaljer enligt tidens ideal. Fönstren vändes mot sjön och nocken försågs med utsiktstorn för att gästerna skulle kunna se solnedgången i Siljan. Det nya turisthotellet lockade så många besökare att rummen ändå inte räckte till. Järnvägsbolaget bestämde sig för att bygga ännu ett hotell strax norr om det första. Även det nya hotellet fick säregen arkitektur med ett arkad-

parti i två våningar vänt mot Siljan och en stor ljusgård i mitten. Inredningen gick i klassisk engelsk stil varför det kom att kallas Engelska hotellet.

Det Engelska hotellet öppnades 1896. Året därpå anförtröddes verksamheten åt Wilhelmina Skogh, en känd hotelldirektris som drev flera hotell och som sedermera blev VD för Grand Hotel i Stockholm. Wilhelmina Skogh föreslog att hotellet skulle bindas ihop med ännu en byggnad för kök och matsal. Till arkitekt utsågs Lars Israel Wahlman som var född i Dalarna och värnade om svensk allmogekultur. Matsalbyggnaden utfördes i fornnordisk stil med en två våningar hög matsal dekorerad med allmogeinspirerat dalamåleri. Tillsammans bildade Turisthotellet, Matsalen och Engelska hotellet landets största träbyggnads-komplex. Wilhelmina Skogh räknas idag som turistnäringens största pionjär i Sverige och arkitekten Wahlman kallas för en "allkonstnär i hemtrefnadens tid" i konstvetaren Johan Knutssons biografi från 2013. För att frakta gods och turister över Siljan, till och från Turisthotellet, köpte Järnvägsbolaget in

ångfartyget *Rättvik* 1895, och för att båten skulle kunna angöra den långgrundade Rättvikens uppfördes den 628 meter långa ångbåtsbryggan, kallad Långbryggan. Långbryggan avslutades med en konstgjord ö där Turisthotellets kallbadhus anlades. Hela komplexet stod klart 1897. Kanske hade generaldirektör Juhlin, eller hans sekretariat, bokat kallbadhuset för resenärernas morgondopp.

I en reklambroschyr från 1899 marknadsförs "Rättviks Turisthoteller" med bekvämligheter som elektriskt ljus, centralvärme, varmluftssystem och kakelugnar i flera rum. Här fanns golv belagda med "varma mattor" och möbler klädda med "varma tyger" samt verandor för vila. Gästerna hade tillgång till läskedrycker och hälsodrycker samt svenska och utländska tidningar. I broschyren gjordes också reklam för kall- och varmbadhuset på Långbryggan. Den som ville bada direkt i Siljan kunde använda kallbadhusets trampolin och rutschbanor. Rättviks Turisthotell var det enda hotell i Sverige som var ordnat för "turistlif" även om vintern.

Etnologen Sigrid Eklund påpekar i en studie om turismen i Dalarna att Rättviks Turisthotell före många andra hotell lyfte fram dalfolkets urgamla bondekultur med dess sedvänjor och folkdräkter. Den allmogespinspirerade stilen förenades med hotellets moderna framtoning. En turistbroschyr från 1910 påpekar att dalfolket säkert skulle vara en angenäm bekantskap för den främling som "ej fattar dem som ett slags museiföremål, på sin höjd värda kuriositetens intresse". I STF:s turisthandbok från 1908 anklagades turisterna för att studera dalfolket, dess dräkter och bostäder som om de befann sig på Skansen. Den snabbt ökande turismen hade tagit sig oangenäma uttryck. I ett upprop 1918 verkade Rättviks invånare för att turisterna skulle bort eftersom de under kriget ansågs tära för hårt på livsmedelstillgången. Diskussioner om turismens vinster och avigsidor levde ännu på 1920-talet. Exempelvis stod den bilburna turismen inte särskilt högt i kurs. Men till fördel för kongressens besök ansågs "utlänningar" uppträda mer försynt

och hänsynsfullt än vissa svenskar, menade konstnären och hembygds kämpen Gustaf Ankarcrona.

Färgrikt skådespel för gästerna

Klockan 10.15 skulle sällskapet bege sig till Rättviks kyrka och högmässan. Kyrkan ligger en dryg kilometer från stationen och hotellet. Bilskjuts stod till förfogande. Att turista i Dalarna med bil eller motorcykel var en nyhet på 1920-talet. Den första handboken för motorturister, "Med bil och motorcykel genom Dalarna", gavs ut 1923. Troligen kördes gästerna i skytteltrafik till kyrkan.

Bulletin nr. 20 meddelade att de gamla kyrkbåtarna med dalfolk vid årorna skulle anlända till kyrkan klockan 10.45. Juhlin hade, enligt "Minnen", vidtagit den åtgärden, att tvenne stora kyrkbåtar från Leksand kommo roende mot Rättviks kyrka". Lokalpressen annonserade evenemanget. Från kyrkvallen skulle man kunna se kyrkbåtarnas ankomst och när "kyrkfolket stiger ur dessa, komma de att enligt gammal sed sjunga psalmer", meddelade *Falu Kurire n*. Och ännu en gång uppmanade pressen ortsborna att klä sig i rättviksdräkt. *Falu Kurire n* fortsätter: "För att de långväga resenärerna, representerande ej mindre än 82 olika nationer, skola få ett värdefullt intryck av vår socken, uppmanas en var att möta upp i den vackra rättviksdräkten. Förvisso kommer den tavla som med sin rika färgprakt en sommarsöndag upprullas vid Rättviks kyrka att brännas fast i främlingens minne för långa tider".

För att invänta kyrkbåtarna samlades främlingar och ortsbor på Kyrkudden intill "den väldiga Vasastenen", skriver *Tidning för Falu län och stad* (28/7 1924). Vasastenens guldfärgade ristning anger att "Sveriges konung och folk reste minnesmärket 1893". Runliknande bokstäver inom drakslingor berättar att monumentet restes för att hylla den plats där Gustav Vasa uppträdde offentligt för första gången 1520. "Rättviksmännen" hade bidragit till att rädda fäderneslandet från utländskt välde och förtryck varvid grunden lades till Gustav Vasas "gärning

för Sveriges självständighet och utveckling”. Vasastenen i Rättvik invigdes 1893 av landshövdingen varefter Gustav Vasa hyllades i ett tal av fornminnesföreningens ordförande.

I stenen korsbefruktas tre historiska epoker av stor nationell betydelse. Vikingatiden och nationens etablering på 1500-talet förenas på ett monument som är ett uttryck för 1800-talets nationalromantiska hyllningar av landets fornstora dagar. I *Svenska turistföreningens årsbok* 1997 menar Åke Lundqvist att vasamonumenten restes som hyllningar till kungen snarare än till Gustav Vasa och nationens födelse, kanske som motvikt till den spirande arbetarrörelsen.

Snart kom de smäckra kyrkbåtarna, beskrivna som ättlingar till vikingaskeppen, glidande över stilla vatten med dräktklädda kullor och masar vid årorna. Båtarna hade använts för transport av människor, djur och gods över Siljan. De kallades kyrkbåtar eftersom de ofta användes för att frakta människor till kyrkan och högmässan. De karaktäristiska kyrkbåtarna blev ett omtyckt motiv bland konstnärer och skribenter kring sekelskiftet 1900. En serie fotografier visar båtarnas ankomst, sannolikt med Långbryggan som utsiktspunkt. På ett fotografi lyser den vitrappade kyrkan och Vasastenen långt borta. Dagen efter evenemanget gjorde sig *Tidning för Falu län och stad* till tolk för kongressdeltagarnas upplevelser och känslor:

Två kyrkbåtar på väg mot Kyrkudden. Kyrkbåtarna roddes av dalfolk klädda i nationaldräkter.

Rättviks kyrka skymtar i fjärran.
Foto: Carl Stålberg jr, Rättvik.

”Såväl på kyrkvallen som uppe på kullen, där den väldiga Vasastenen har sin plats, hade främlingar omväxlande med ortsbor samlats i stora grupper, och länge behövde de icke vänta där, förrän de långa, smäckra, av taktfasta årtag framdrivna kyrkbåtarna blevo syn-

liga ute på viken mellan ångbåtsbryggan och Kyrkudden. Det var tydligt att detta skådespel för de långväga främlingarna var icke blott en ovanlig syn utan även någonting, som för alltid etsade sig fast i deras minne. Då de fingo syn på de gamla kyrkbåtarna, kommo kamerorna fram och voro i flitig verksamhet. Sedan båtarna landat, ringde det in till högmässa, vilken många av delegaterna övertoro, medan andra åter tog sig en titt på omgivningarna” (*Tidning för Falu...* 28/7 1924).

De kongressdeltagare som saknade kamera kunde välja kongressens svartvita vykort av en kyrkbåt. Exakt samma motiv men handkolorerat gavs ut som kommersiellt vykort, av stilen att döma redan under tidigt 1900-tal. Kyrkbåtarna började förlora sin betydelse när ångbåtar, bilar och cyklar blev enklare färdmedel till kyrkan, och enligt historieskrivningen förde de en tynande tillvaro på 1920-talet, även om de fanns kvar som vykortssikon. Först på 1940-talet började kyrkbåtar nyttiverkas som turistattraktioner, skriver hembygdsforskaren och prästen Sune Garmo i boken om turistorten Rättvik.

Rättviks kyrka ligger vackert placerad på Kyrkudden som sträcker sig ut i Siljan. Det kritvita kyrktornet syns vida omkring med de blånande bergen i bakgrunden. ”Den stora sevärdheten i Rättvik är kyrkan”, skriver Sune Garmo. Den ursprungliga kyrkobyggnaden uppfördes redan under 1300-talet. Under 1700-talet byggdes den ut i flera steg för att stå färdig i nuvarande skick 1793. Strax utanför stigluckan finns en klunga med 87 gråbruna kyrkstall av liggande timmer. Den äldsta byggnaden är från slutet av 1400-talet medan de flesta härstammar från 1700- och 1800-talen. När hästarnas tid var förbi började stallen förfalla och flera revs.

Det andra vykortet från Rättvik visar ”Kyrkfolk” med de gamla stallbyggnaderna i bakgrunden. De kyrkstall som idag finns kvar på platsen räddades vid en aktion på 1940-talet och är nu kulturminnesmärkta. ”Rättviks kyrka med dess många inventarier tillhör vårt gemensamma kulturarv”, skriver Sune Garmo. Åtskilliga av de nationella symboler vi idag kallar kulturarv konstruerades

under 1800-talets nationaliseringsprocesser med syfte att stärka nationen och fosterlandskänslan.

Kyrkan och kyrkstillarna, kyrkbåtarna och Vasastenen förekommer på många konstbilder, fotografier och vykort från den epok då turismen tog fart i Dalarna. Vid kongressens besök på Kyrkudden förenades en rad starka dalaikoner på en och samma plats. Främlingarna fick se kyrkbåtarna med nationaldräktsklädda masar och kullor vid årorna. Båtarna kom glidande på den vackra Siljan med de kulliga bergen i bakgrunden. Denna vy gav frukt åt den romantiska synen på Dalarnas landskap och folk. Kanske bidrog evenemangen snarare till att stärka ett nationellt kollektiv minne än att bränna fast dem i främlingens minne för långliga tider.

Förtjusta åhörare viftar med näsdukarna

Klockan 13 serverades lunch på Turisthotellet. Efter måltiden ”grupperade sig den stora mängden av postkongressmän med damer utanför hotellet, där ett större gruppfoto

togs av dem”, skriver *Tidning för Falu län och stad* (28/7 1924). Grupp fotografiet finns bevarat men fotografens namn saknas. Troligen anlidade kongressen fotografer på platsen. Flera av fotografierna i Rättvik har tagits av Carl Stålberg jr., sannolikt även detta. Kongressällskapet står uppställt framför Matsalen. Efter en gråmulen förmiddag badar gästerna i sol. Herrarna har tagit av hatten och damerna står i klänningar med bara armar. Flera bär ytterplaggen i famnen. Kanske var det först i denna stund Siljan visade upp sig i all sin glans. Ett myller av människor, både gäster och dalfolk, var samlade framför Turisthotellet.

Klockan 14.30 var det åter dags att bege sig till Rättviks kyrka. Denna gång för att lyssna till en körkonsert arrangerad för kongressens räkning. Fotograf Carl Stålberg förevigade gästerna när de hämtades med bil utanför hotellet. En extra stor påsiktssbild finns bevarad från detta tillfälle. Kanske var fotografiet särskilt uppskattat då det fångade en så stor grupp människor och en mängd eleganta bilar på samma bild. Tillgången till bilar var ännu ingen självklarhet.

Kongressällskapet samlat framför Matsalen, som låg mellan Turisthotellet och Engelska hotellet. Längst fram i mitten står generalpostdirektör Julius Juhlin med käpp och klockkedja.

Foto: (sannolikt) Carl Stålberg jr, Rättvik.

Gästerna samlades framför Turisthotellet för avfärd mot Kyrkudden och kyrkan.

Foto: Carl Stålberg jr, Rättvik.

Även lokalbefolkningen var välkommen till kyrkan. Konserten framfördes av förenade körer från Leksand, Mora och Rättvik, under ledning av tonsättaren och dirigenten Hugo Alfvén. Alfvén ägde en gård i Leksands socken och var en av nationalromantikens främsta företrädare i fråga om musik. Som internationellt känd tonsättare med stort intresse för svensk folkmusik spred han landets folktoner även utanför Sveriges gränser. I programbladet ”Programme du Concert donné dans l’Eglise de Rättvik...” presenterades de tolv sångernas titlar på både svenska och franska. Programmet inleddes med *I himlar sjungen* och avslutades med *Sverige* av Verner von Heidenstam och Wilhelm Stenhammar.

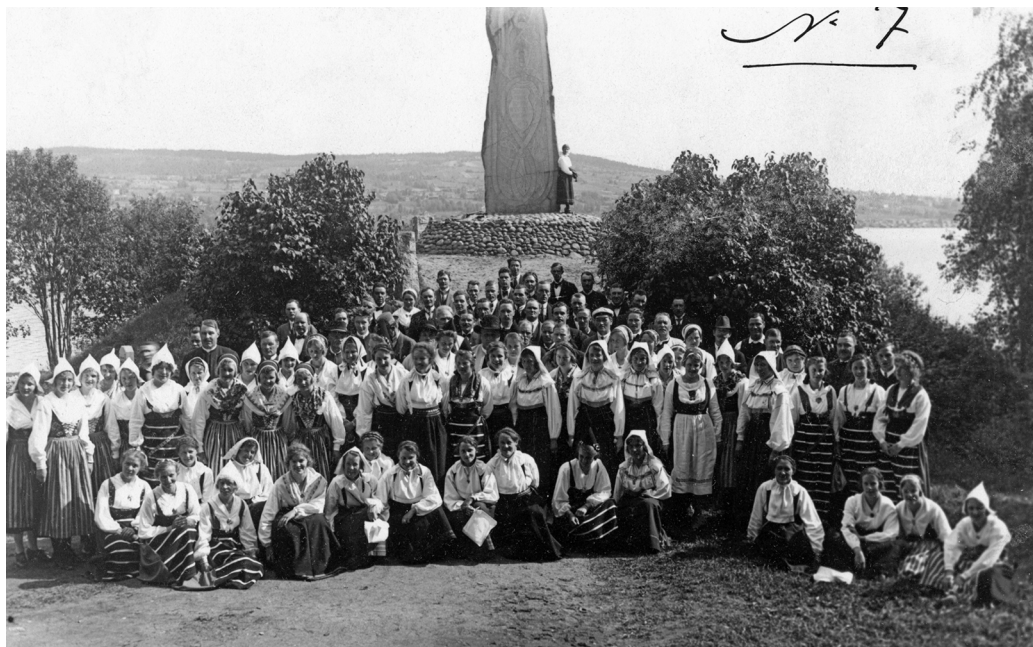
Kyrkan var fylld till sista plats av ”dala-folk och den brokiga samlingen kongressister”, enligt Juhlin, som minns att ”den utomordentligt vackra sången åhördes med verklig andakt av den talrika åhörarskaran”. Till tonerna av *Sverige* stod publiken upp. ”På grund av rummets helgd hördes inga applåder, men efter konsertens slut uttryckte de

överförtjusta åhörarna sin stora tacksamhet medelst livliga näsduksviftningar” rapporterade *Tidning för Falu län och stad* (28/7). Sångtexterna tecknade en romantisk bild av den svenska och nordiska naturen, med viss tyngd åt Dalarna. De naturromantiska inslagen och hyllningen av nationen och dess folk var särskilt framträdande. Det nationalromantiska musikvalet accentuerades ytterligare av de två extranumren *Vårt land* och *Du gamla, du fria*.

I strålände solsken, kanske snarare före än efter konserten, samlades de förenade körerne för att fotograferas framför Vasastenen.

Med automobil till Siljansborg

Efter konserten väntade förfriskningar. Sällskapet transporterades åter med bil, nu till ”det välkända och vackra turisthotellet Siljansborg där té med gott i riklig mängd serverades”. På hotellet mötte de ett brokigt och glatt folkliv, berättar Juhlin, och från ter-

De förenade köerna från Leksand, Mora och Rättvik poserar framför Vasastenen. Kvinnornas olika nationaldräkter eller folkdräkter, visar vem som kom från vilken socken. Foto: Carl Stålbjerg jr, Rättvik.

rasserna beundrade de Siljan och dess vackra stränder. I en samling turistinformation bevarad sedan kongressen finns en turistbroschyr från Siljansborg. Där får man veta att hotellet öppnades 1909 med sikte på förmögna gäster och att byggnaden låg uppe på en höjd cirka 3 km från Rättviks station. I broschyren hyllade man platsens rena och friska luft. Dalarna beskrevs som "Sveriges hjärta" och Siljan kallades "Dalarnas öga". Illustrationerna visar den vidsträckta utsikten tillsammans med dalfolk iklädda de "vackra, färgrika nationaldräkterna".

Siljansborg profilerade sig som ett av Rättviks främsta hotell. Där fanns modernt inredda rum med varmt och kallt vatten, elektriskt ljus och centralvärme. Badrum fanns på varje våning. Det fanns tillgång till bad och massage samt en tennisplan. Gustav V:s återkommande besök bidrog till hotellets höga status. Gästerna kunde bli hämtade vid stationen i hotellets egen bil, något som sannolikt var en tillgång i konkurrensen med Turisthotellet nere vid järnvägsstationen. Efter en dryg timme "anträdde återfärden till

Turisthotellet" skriver *Tidning för Falu län och stad* (28/7), vars reporter ständigt tycks ha följt kongressällskapet i hämlarna.

En animerad middag

Klockan 19 var det dags för resans avslutningsmiddag med dans, meddelade *Bulletin* nr. 20. Med Julius Juhllins formulering fortsatte dagens festligheter med "en synnerligen animerad middag". Arkivmaterialet uppehåller sig mer vid middagens sociala arrangemang än vid den måltid som serverades. Tryckta matsedlar från *Turisthotellet Rättvik, Le 27 juillet 1924* finns dock bevarade. På ett exemplar har rätternas franska namn korrigerats för hand, det var kanske inte alltid så lätt med det främmande språket. Sällskapet serverades sandwichs och sköldpaddssoppa (*tortue en tasse*) samt rökt lax med spenat och ägg. Till varmrätt fick de grillad kyckling med färskpotatis, sallad och *haricots verts*, och till efterrätt serverades jordgubbar och kall grädde. Königsmosel, Champagne och Madeira stod på vinlistan.

Till middagen höll sekretariatets chef Gun-
nar Lager ett festtal varefter postdirektör
Wennqvist, som var född ”Leksandspojke”,
höll ett ”vackert versifierat tal på franska för
damerna”. Det senare besvarades av den
schweiziska generalpostdirektörens maka
Fru Furrer som tackade för det hjärtliga mot-
tagande de mött överallt, i synnerhet som de
som damer kunde uppfattas som ”femte hju-
let under vagnen”. Hon avslutade med att
citera Heidenstams *Sverige* översatt till fran-
ska, samt med orden ”*Chers amis de Stock-
holm, chers amis Suédois, de tout coeur merci encore*”
(Kära vänner i Stockholm, kära vänner i
Sverige, av hela mitt hjärta tackar jag er ännu
en gång). Festmiddagen avrundades med ett
tal i vilket den tyske presidenten Schenk pri-
sade Dalarna med dess virkeshandel, bruk
och industri. Han beskrev Dalarnas befolk-
ning som stark, vacker, glad och stolt – stolt
över sin forntid, sina sedvänjor och sina
gamla, vackra dräkter, sånger och graciösa
folkdanser. Som avslutning utbringade han
”ett fyrfaldigt leve för Dalarnas blåa berg
och för dess käcka invånares blå ögon”, allt
enligt Julius Juhlin i ”Minnen”.

Tidning för Falu län och stad (28/7) skild-
rade dygnet i Rättvik på ett särdeles livfullt sätt.
Kvällens festligheter kan inte beskrivas bättre:

”Vid 8-tiden intogs middag i Turisthotellets vackert
dekorerade matsal. Senare tågade gästerna ut i den
vackra hotellparken, där kaffe serverades. Härunder
kommo Rättviks folkdansare med fyra spelmän i teten,
alla iförda sina vackra nationaldräkter, tågande och
togo plats i parken. Detta inslag i de för övrigt alltge-
nom utmärkta arrangemangen gjorde stor effekt och
hälsades av främlingarna med handklappningar och
leverop. Generalpostdirektör Juhlin höll nu ett tal,
vari han tackade för det storartade mottagande, som
beredts främlingarna i Rättvik icke minst av ords-
befolkningen, som mangrant mött i sina vackra socken-
dräkter. Ett särskilt tack riktades till folkdansarna.
Härpå tågade man ånyo in på hotellet och där utförde
de unga folkdansarna sina vackra danser inför en entu-
siasmerad publik. Livliga applåder följde efter varje
nummer. Slutligen vidtog en allmän mycket animerad
dans, som pågick till kl. 3 på natten, då man gick till
vila, nöjd över en i alla avseenden angenäm dag. Par-
ken var vackert illuminerad med omkring 300 kulörta
elektriska glödlampor”.

Med lätt exalterad ton beskriver Juhlin den
fortskridande festkvällen. Han blygs inte över
att lägga initiativen i egna händer. I parken
utanför hotellet myllrade det av masar och
kullor som genom öppna dörrar och fön-
ster kunde beskåda ”de delvis egendomliga
främlingarna från alla världens kanter”. Ge-
neraldirektör Julius Juhlin ”gick ut till dem,
steg upp på en sten och höll till dem ett
fosterländskt tal”. Han tackade för att de
hyllat främlingarna och spridit glädje och för-
tjusning omkring sig. Han tackade för dal-
karlarnas insatser för Sverige och han upp-
repade president Schenks ord om Dalarna
och dess präktiga folk. Nöjd med sin insats
avslutade han berättelsen i ”Minnen”: ”Alla
delegerade rusade ut och hjälpte mig att hurra
för Dalarna och dess utmärkta folk. Kongres-
sisterna hade nämligen lärt sig att hurra på
svenska”.

När borden dukats av och tagits bort var
det tid för sex masar och sex kullor att visa
vackra folkdanser iklädda ”tilltalande natio-
naldräkter”. ”Kongressisternas förtjusning
kände inga gränser.” Efter uppträdandet blev
det allmän dans för ”gamla och unga”. Juh-
lin uppmanade ”de manliga främlingarna att
bjuda upp de vackra kullorna till dans, en
uppmaning som nästan över hövan bön-
hördes”. Han berättar vidare att en ”utländsk
fru” till en viss postchef framåt småtimmarna
klagade på maken som dansat med samma
kulla 21 gånger utan att titta åt sin fru. När så
dansgruppens masar började bli avundsjuka
frågade de Juhlin om de kunde få dansa med
kongressens damer: ”Jag parade ihop dem
tänligen godtyckligt, och det var lustigt att
se, huru båda parterna strålade av glädje.”
Man kan fråga sig hur danskvällen fortgick
då sällskapet bestod av mer än dubbelt så
många män som kvinnor. Med tanke på föl-
jande morgons tidiga avfärd – tåg A skulle
avgå 6.40 – försökte Juhlin få stopp på dan-
sen vid halv två, skriver han i ”Minnen”, men
han lyckades inte förrän vid halv fyra. Enligt
Juhlin var den dygnslånga vistelsen i Rättvik
Norrlandsresans glanspunkt.

Ett dygn i nationalromantisk anda

Troligen var det väl genomtänkt att det var just i Dalarna gästerna skulle få närkontakt med vacker natur och traditionsrik allmogekultur. Med stöd av det tämligen missvisande uttrycket ”Sverige i miniatyr” fick det nationalromantiska Dalarna representera hela Sverige. Sverige lanserades som turistland med hjälp av flera välkända dalaikoner vilka i nationalromantisk anda bidragit till konstruktionen av den svenska nationen.

Juhlin och hans medarbetare valde att låta de långväga främlingarna få *uppleva* Sverige med den egna kroppen och egna sinnen. Institutioner som Skansen och Nordiska museet var redan etablerade och antalet lokala museer ökade, men Sverige presenterades inte i glasade montrar på museum. Gästerna gjordes istället till en del av natur, kultur, folk, landskap, sång, musik och dans. I Rättvik fick resenärerna uppleva platser och evenemang som var av särskild betydelse för den växande turismen: Turisthotellet, Långbryggan, kyrkan, kyrkbåtarna, Vasastenen, rättviksdräkten, dalfolk, sång och musik. De fick

närkontakt med företeelser som var viktiga delar i det svenska nationsbygget. Ännu räknas dessa ikoner till vårt så kallade kulturarv, med undantag av Turisthotellet vars sista delar revs på 1960-talet. Idag är kanske dalahästen den starkaste dalaikonen men den lanserades först på 1930-talet. Hyllandet av naturen, landskapet och den folkliga kulturen var viktiga led i nationaliseringsprocessen. Kanske kan gästernas närvaro på platsen, och den mediala uppmärksamhet besöken väckte, ses som en kugge i en fortsatt konstruktion av den svenska nationen?

Dag 6: Naturen i förädlad form

Norrlandsresan var mer än nationalromantik, den var lansering av modernitet. I Rättvik fick bilarna representera det moderna och i Åre överraskades gästerna med att få försändelser från hemlandet levererade med flyg. Vid resans väl valda industribesök sattes fortfarande naturen i fokus, men i förädlad form. Landets rika naturtillgångar och den moderna industristaten hade förmodligen tyngre

Norrlandsresans sista gemensamma måltid. Grupp fotografier av kongressällskapet var populärt. Detta togs vid lunchen på Dalregementet i Falun. Foto: Birger Nordensten, Falun.

dignitet än de kulturella inslagen, med tanke på internationell handel. Den sista dagen på Norrlandsresan gick färden till Kvarnsvedens pappersbruk och Domnarvets Jernverk. Juhlin berättar i ”Minnen”:

”Följande morgon den 28 juli gingo vi till Stora Kopparbergs storartade pappersbruk i Kvarnsveden. Här fingo främlingarna se en stor och viktig del av den svenska industrien. Efter att ha genomvandrat de stora anläggningarna fortsatte vi till Domnarvet som med största intresse studerades och beundrades. Särskilda anordningar hade vidtagits, så att man fick steg för steg se, huru järnmalm förvandlades till järn och stål. Det var en intressant upplevelse för alla. Man fick här en klar föreställning om Sveriges höga ställning i fråga om järnindustrien.”

Återigen sattes upplevelsen i fokus. Att med egna ögon få se, höra ljuden och känna hettan när järnmalm förvandlas till stål gav sannolikt en stark upplevelse som gick hand i hand med god marknadsföring. Kunskapen om svensk industri och modernitet var viktiga inslag. Många av kongressens delegater var högt uppsatta tjänstemän i sina respektive hemländer. Med stor sannolikhet tog de intryck av svensk industri. Med historiska tillbakablickar och hoppfulla framtidsvisioner lyftes skogen och järnet fram som kraftfulla naturrikedomar vilka skulle säkra Sverige som ett modernt industriland.

”Utlandets ögon öppnade”

Det finns sparsamt med vittnesmål från postdelegaterna själva men en del röster går att nå via samtida press. *Svenska Dagbladet* skrev den 29/7 att de ”främmande gästerna” var mycket imponerade av svensk industri, de var också ”mycket betagna i den svenska naturens säregna skönhet och framhöllo den möjlighet Sverige har att bli ett turistland av betydelse”. *Nya Dagligt Allehandan* den 11/8 1924, förklarar en italiensk delegat sin kärlek till den svenska naturen, solen, årstiderna och blommorna: ”jag beundrar den tjusande färgskalan, än glad och än vemodig, hos edra städer och eder landsbygd”. Utöver naturen hade de svenska kvinnorna ”tydligt sin stora

andel i erövringen av de utländska gästernas hjärtan”, tillägger reportern. I samma klipp citeras delegater från Chile, Cuba och Portugal. Samtliga ansåg att den svenska kvinnan var förtjusande på alla sätt, de talade om blickar ur blå ögon, om charm, grace och behag. Portugals delegat fick avsluta artikeln: ”Ingenstädes har jag mött så vackra barn, vackra som änglar, ingenstädes så öppenhjärtiga och milda blickar som hos de svenska kvinnorna, vilkas oskyldiga leenden förvånar oss”. I *Bulletin* nr 21 hade resenärerna fått tämligen ohämmade anvisningar om hur de skulle uppfatta Dalarna och dess folk:

”Vackra sångerskor framförde vackra nationella sånger för oss redan när vi anlände till Rättvik, samma grupp var engagerade för en vacker konsert på eftermiddagen. Rättvik är ett näste för näktergalar med vackra blå ögon, eller hur? De djupa skogarna, bergens mjuka linjer, de vackra silvergrå tonerna över Siljan, hela denna melankoliska natur framkallar kärlek till musiken och sången. Och de som kan sjunga kan också dansa! De vackra kullorna och de stiliga masarna gjorde stor succé. Och kongressisterna har av dem fått ta emot sångens och dansens glädje, och skulle göra så ännu om inte tåget obevkligen gått söderut.” (*Bulletin Quotidien*, nr 21, min översättning).

Detta amatörfotografi av en okänd ung Rättvikskulla har fått plats i ett av redaktör Julins häften. Den svenska kvinnan vann ”de utländska gästernas hjärtan”, rapporterade *Nya Dagligt Allehandan* den 12 augusti 1924. Foto i ”Häfte 5 i Teodor Julins samling”.

Det sirliga skrivsättet och de odelat positiva intrycken var genomgående i såväl *Bulletinens* som media och även i personliga utsagor. Det var en genre av sin tid. Kanske hade Teodor Julin i egenskap av redaktör formulerat ovanstående rader i *Bulletin*

Quotidien. Huruvida de långväga främlingarna hyste någon som helst kritik mot det Sverige som mötte dem under kongressen är höljt i dunkel. *Svenska Dagbladet* publicerade den 28/8 en intervju med Mme Penthéroudaki, hustru till en delegat från Grekland. Hon var stormförtjust i Sverige och Stockholm. Allra mest hyllade hon skärgården: ”Jag vet ingenting, som gjort så starkt intryck på mig som denna stränga och högtidliga och dock idylliska jag skulle vilja säga pastorala natur, som svartsjukt sluter sig inom sig själv och berusar och fångslar åskådaren genom en sällsam trollmakt”.

Generalpostdirektör Julius Juhlin styrde och ställde i kraft av sitt ämbete samtidigt som han tycks stå en aning vid sidan om. Juhlin ges stort utrymme i artikeln trots att det inte hörde till den ursprungliga tanken att lyfta fram generalpostdirektörens roll. Det förefaller dock som om Juhlin hade stor betydelse för kongressens utformning. Sannolikt hade han det också för presentationen av den svenska nationen. Juhlin hade redan breda erfarenheter av internationella kontak-

ter. Samtidigt var han en ”storsvensk”, enligt en av kongressens funktionärer. I *Svensk Trafiktidning* nr. 52 1949, till kongressens 25-årsminne, skriver förste byråsekreteraren Fossum följande:

”Chef för svenska postverket var vid denna tid Julius Juhlin, känd som en drivande och praktisk karl. Han hade från rektorsstolen i Skara och via en statsråds-taburet hamnat på denna ansvarsfulla post. Han var full av energi och ägde en stor tro, som kunde försätta berg. Storsvensk till sin läggning, ville han göra Sverige och svenska postverket känt och aktat ute i världen”.

Men när det gällde människor från främmande länder gjorde Juhlin skillnad, liksom många andra under samma epok. Att kategorisera och bedöma individer efter utseende, klass, ras, karaktär och kläder var ett synsätt och en vetenskap som låg i tiden. Kategoriseringar av människor gjordes oblygt från båda håll under kongressen. När gästerna beskrev sin syn på Sveriges folk rörde det hårfärg, ögonfärg, kön och karaktär, och när svenska skribenter kommenterade kongressdeltagarna uppehöll de sig på

Informellt möte utanför Turisthotellet i Rättvik. I mitten står generaldirektör Berhane - Marcos från Etiopien och till vänster om honom Mme Penthéroudaki, hustru till en av Greklands delegater.
Foto: Carl Stålberg jr, (sannolikt).

samma sätt vid utseende, kläder och karaktär. Tidens raljerande ton i media förvånar. Man möter dessutom svenska skribenter som uttalade sig om det egna folkets karaktär och utseende, speglat i de utländska gästernas ögon. Som exempel reproducerades talet om Dalarnas vackra kullor och präktiga folk av Julius Juhlin. Den mest uppmärksammade kongressdeltagaren var post- och teledirektör Berhane-Marcos från Abessinien/Etiopien. Hans person kommenterades gång på gång i samtida texter. Ett flertal fotografier visar den etiopiske delegaten omgiven av män och/eller kvinnor som om de ville avporträtteras tillsammans med den mest främmande bland främlingarna.

Sverige känt över hela jordklotet

På 1920-talet fortlevde ännu 1800-talets nationalromantiska ideal med ett svärmiskt intresse för natur och kultur. Skolningen i fosterländsk anda blickade bakåt åt historien men dessutom odlades en positiv framtidsyn i riktning mot ett modernare Sverige med fortsatt industrialisering och ökat välstånd. Med Norrlandsresan bekräftade generalpostdirektör Juhlin sina intentioner om att marknadsföra Sverige som turistland och industristat. Medan dygnen i Åre och Rättvik till stor del ägnades åt storslagna landskap och lokala traditioner, ägnades övriga dagar åt att presentera väsentliga delar av svensk industri, med skogen, vattnet och järnet som självklara råvaror. Världspostkongressen 1924 kan på flera sätt liknas vid 1800-talets stora utställningar där deltagande nationer visade upp industri och näringsliv tillsammans med sport, kultur och turism. Ambitionen att bygga en stark nation fanns i hela västvärlden.

Den 27 augusti 1924 publicerade *Dagens Nyheter* en intervju med Julius Juhlin angående kongressens ”facit”. I artikeln intygar Juhlin att de satt sig i sinnet på att ”kongressen skulle bli en kraftig propaganda för vårt land”. Det viktigaste resultatet var, enligt Juhlins bestämda uppfattning, att den bidrog till att göra Sverige känt och uppskattat

över hela jordklotet. Han menade att delegaterna hade fått

”åtminstone en hum om Sveriges naturtillgångar och den svenska industrins höga ståndpunkt. De ha lärt sig inse att Sverige har rätt till en hedersplats bland all världens turistländer. [...] De ha i svenskarna lärt sig känna ett folk renligare, ärligare, sundare än något annat i världen. Och de ha på alla områden givit uttryck åt sin oreserverade beundran”.

Som referens anger Juhlin sin egen gömma med ”tidningar på snart sagt alla jordens tungomål, innehållande artiklar skrivna av entusiastiska kongressister”. Den gömman saknas tyvärr i forskningsmaterialet. Generalpostdirektören hade uppenbarligen nått sitt mål. Under åtta veckor hade landets befolkning kunnat följa bevakningen i både större dagstidningar och lokal press. Därigenom kan man nog anse att kongressen bidrog till att förstärka folkets kollektiva minne och fördjupa känslan för det egna fosterlandet – även om det fanns vissa samhällsgrupper som kritiserade de ansenliga ekonomiska anslag som tilldelats kongressen. Men det är en annan historia.

Referenser

Studien ”Bilderna av Sverige i mötet med långväga främlingar” grundar sig på ett omfattande arkivmaterial i Postmuseum. Huvuddelen är samlat i tre dossierlådor märkta II335 ”Världspostkongressen i Stockholm 1924” samt i ett antal dossierlådor märkta F1. Till materialet hör bl.a. planeringsmaterial och pressklipp samt guideböcker och andra trycksaker framställda särskilt för kongressens räkning. Den stora fotosamlingen återfinns i kapslar märkta II335. Det finns också ett antal pärmar med pressklipp samt udda handlingar.

Berättelsen om Norrlandsresan bygger bland annat på den stora fotosamlingen samt på samlingen pressklipp från lokala tidningar. Norrlandsresan tas också upp i kongressens dagliga bulletin, ”Bulletin Quotidien”, samt i den särskilt för deltagarna framställda guide-

boken, ”Excursion des participants au VIII:e Congrès Postal Universel du 23 au 28 juillet, 1924”. Den senare bidrar med berättelser om landskap, näringar, kultur och traditioner på de platser som besöktes under resan. Viktiga dokument är också de personligt sammanställda Häfte 1 till och med Häfte 11 i Teodor Julins samling.

Norrlandsresan är också personligt beskriven i volym 2 av generalpostdirektör Julius Juhlius självbiografi ”Minnen” från 1928. Diskussioner om världspostkongresser i allmänhet förs i ”Svenska Postverket och Världspostföreningen” författad av byråchef Gunnar Lager (1936) samt i Jan Billgrens artikel ”Sverige och världspostföreningen 1874–1924” publicerad i *Postryttare n* 1989.

Frågor om nationalisering och internationalisering är viktiga delar av studien. I historikern Peter N. Stearns studie ”Globalization in World History” (2010) kommenteras postverkens roll när det gäller tidig globalisering. Konstruktionen av den svenska nationen diskuteras i ”Den globala nationalismen: nationalstatens historia och framtid” av Björn Hettne, Sverker Sörlin och Uffe Østergård (2006). Intressanta perspektiv på kulturens nationalisering ges i Orvar Löfgrens artikel ”The Nationalization of Culture”, publicerad i *Ethnologia Europæa*, Vol. 19:1, 1989 samt i ”Kulturens nationalisering: ett etnologisk perspektiv på det nationale” red. av Bjarne Stoklund (2002). Hit hör också Aleida Assmans studie om kollektiva och kulturella minnen, ”Transformations between History and Memory”, utgiven i *Social Research*, Vol. 75:1, 2008.

Visuell kulturhistoria, eller Visual Culture, är ett växande forskningsfält där fotografiet inte bara behandlas utifrån motiv utan även som materiellt objekt. En ny och viktig undersökning på temat är Anna Dahlgrens bok ”Ett medium för visuell bildning: kulturhistoriska perspektiv på fotoalbum 1850-1950” från 2013 samt artikeln ”Tankar om tillgänglighet och fotografier i arkiv” publicerad i antologin ”I bildarkivet: om fotografi och digitaliseringens effekter” (2009). En annan

användbar artikel är Sverker Sörlins ”Bilden av bilderna: åtta anteckningar om fotografiet och ’det svenska landskapet’” publicerad i *Nordiska museets och Skansens årsbok* 2011. Hit hör också ”Eyewitnessing: the Uses of Images as Historical Evidence” (2001), där historikern Peter Burke framhåller vikten av att använda bilden som analysmaterial och inte bara som underordnad illustration till text. Slutligen har antikvarie Johan Jonsson bidragit med en intressant artikel om fotografen Nils Thomasson, ”Samer i bild – bilder av samer: ett fotografi och tre berättelser”, publicerad i *Nordiska museets och Skansens årsbok* 2008.

I boken ”Rättvik – turistort med tradition” (2010) bidrar antikvarie Örjan Hamrin med fylliga berättelser om Rättviks och dala-turismens historia. I samma bok har artiklar av Sune Garmo, Sid Jansson och Kerstin Åkerman kommit till användning. Turisthotellet i Rättvik behandlas i konsthistorikern Johan Knutssons böcker ”I hemtrefnadens tid: allmoge, nationalromantik och konstnärligt nyskapande i arkitektur, möbler och inredningar 1890-1930” från 2010 samt ”Allkonstnär i hemtrefnadens tid: Lars Israel Wahlman som möbel- och inredningsarkitekt 1894-1917” från 2013. Turisthotellet diskuteras också i Sigrid Eklunds uppsats i etnologi, ”Rättvik – Dalarnas Arkadien: Turistbroschyrer från Rättviks socken 1899–1974”, framlagd vid Stockholms universitet 1974. Till sist ger Gustaf Näsströms bok ”Dalarna som svenskt ideal” (1937) samt Halvar Sehlins ”Känn ditt land: STF:s roll i den svenska turismens historia” (1998) ett intressant, något äldre perspektiv på turismen.

